

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur
Nr. 67 2023 • Årgang 39 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Henriette Blomgren

Med musikere og materialitet på børnehavens legeplads

Resumé

Denne artikel inviterer ind i et materialitetsunivers og er samtidig et indblik i og udtryk for en forskers forsøg på at udfordre sit forsker- og analyseblik i tilknytning til et *LegeKunst*-projekt. Projektet udspiller sig på legepladsen i en børnehave, hvor børn mellem tre-seks år og deres pædagoger møder fire jazzmusikere og deres instrumenter i en periode fra start august til og med september 2020. Afsættet og intentionen med projektet er at lege sammen – både med udgangspunkt i jazzmusikernes instrumenter og musik, men i høj grad også ud fra børnenes optagetheder og spontanitet. Artiklens empiriske objekt er videooptagelser og øjebliksfotos fra samme, og i genbesøget af disse trængte materialiteten sig på – både visuelt i form af legepladsens skovle og skraldespande og auditivt i form af den musik eller lyde, som musikere og børn frembragte. Ved at tvinge blikket væk fra mennesker som centrum og privilegeret position for analysen og i stedet rette sig mod, hvad materialiteten gør, fremanalyserer jeg, hvordan lyd, musik, legepladsens remedier og musikinstrumenter går i samklang, vibrationer og intra-aktion med børn, pædagoger og musikere og således influerer på samspillet, og det der udfolder sig af leg. Artiklens teoretiske objekt er teorier og tilgange til materialitet som aktør og selvstændig medspiller, der påvirker og etablerer vibrationer og går i samklang med deltagerne (Pacini-Ketchabaw, Kind og Kocher, 2017; Gershon 2013; Rosa, 2021). Gennem analyser af udvalgte videosekvenser, hvor materialitetens kraft er omdrejningspunkt (Bennet, 2021), vises hvordan materialitet som aktør indvirker på og taler tilbage til deltagerne og således får betydning for resonans og den leg, der opstår. Artiklen

bidrager til indsigt i betydningen af forskningstilgang og afsæt og desuden i leg i levet børneliv i institutionaliserede kontekster. Her er børn og barndom spændt ud i et net af materialitet, sted og relationer, der både *er* og *skabes/gøres*. En central pointe er, at musikere, børn og materialitet skaber en fælles form for børnekultur – en børnekultur *in the making*. Dermed aktualiserer artiklen betydningen af at inddrage materialitet ikke blot som en analysekategori i forskningsøjemed, men som en central igangsætter og medspiller i pædagogiske praksisser både i og udenfor *LegeKunst*-regi.

Nøgleord

materialitet; leg; musikere; pædagoger; børn; legeplads; vibrationer

Indledning og kontekst

»Trommen er et aggressivt instrument ...

Jeg er trommeslager. Jeg lever lidt af at slå på ting.

Og det der med at slå på ting kan være en mærkelig størrelse for børn, for hvor går grænsen mellem et instrument og noget, der er sjovt at lege, og når noget gør ondt?

... alt kan lave lyd, alt kan være en tromme så længe du trommer på det (han griner).

Det er det, de (børn) umiddelbart kan gøre – at slå på en spand eller en bradepande ... det er nok det første instrument, man finder på legepladsen«.

(Fra interview med trommeslager, oktober 2020).

Ovenstående er fra et interview med en jazzmusiker, der spiller trommer og sammen med tre andre jazzmusikere deltager i et *LegeKunst*-forløb i en børnehave et sted i Jylland tilbage i august-september 2020. I interviewet udtrykker han spontant sine overvejelser over at tromme sammen med børn, og han fremhæver trommen som et aggressivt instrument. Ligeledes får vi et indblik i, at også legepladsens legematerialer eller -remedier i form af spande og en efterladt bradepande kan være trommepotentiale. Han er således optaget af lyd og det at frembringe lyd ud af noget, der agerer tromme. I herværende artikel bliver både lyd og musik (Gershon, 2013; Rosa, 2021; Moxnes et al., 2021) og dét, der kan slås *med* og *på* forstået som former for materialitet, der har aktørskab (Lenz Taguchi, 2014). De fire jazzmusikere er uddannede og professionelle musikere og mestrer hver sit instrument; kontrabas, saxofon, sang og tromme. I projektet er der tale om leg med musik og instrumenter, hvor musikerne medbringer deres instrumenter på børnehavens legeplads, og hvor de sammen med børn og pædagoger leger på forskellige måder. Nogle gange initierer musikerne rytmer og bevægelser, hvor børnene fx agerer dirigenter eller spiller med på legepladsens plastikspande, eller de får lov til at komme helt tæt på og røre og spille på instrumenterne (Blume & Blomgren, 2021). Processerne med jazzmusikerne kan dermed kategoriseres som en hybrid mellem kultur *med* og *af* børn (Mouritsen, 1996; Toft, 2016), da musikere og pædagoger som udgangspunkt vil lege med musik sammen med børnene, men indenfor en ramme, hvor børnenes egen gøren danner afsæt for legen og det, der udspiller sig. I artiklen tager analyserne afsæt i empiri fra midt september, dvs. henimod slutningen af perioden, og i en jamsession ved den store grønne skraldespand halvvejs lagt ned ved siden af sandkassen. Jamsessionen starter ved, at musikerne jammer med hinanden, og hvor trommeslageren og sangeren bevæger sig hen og begynder at spille med tilfældige plastikskovle fra sandkassen på den store grønne

skraldespand. Nogle børn drages af lyden og det, der foregår og finder selv hen til musikerne, og noget udvikler sig.

LegeKunst er et nationalt udviklings- og forskningsprojekt (2019-2023), initieret af Kulturprinsen i Viborg. I udviklingsdelen er aktionslæring den fælles metode, som danner afsæt for at undersøge og udvikle praksisser med leg, kunst, kultur, æstetiske processer og dannelse for og med de 0-6-årige (<https://legekunst.nu/>). I modellen for aktionslæring (udviklet af Kulturprinsen) fremgår, at alle deltagere – dvs. børn, kunstnere, pædagoger og forskere – er æstetiske aktører. Modellen placerer ikke materialitet som aktør eller har materialitet som et kernebegreb, der har betydning for de lege- og iscenesatte kunstprojekter, der sættes i gang¹. At materialitet har væsentlig betydning i forhold til at tjene legens og æstetikens formål, argumenterer den norske professor i historie, Ellen Schrupp dog for:

»Materialitetens absolutte og relative side må medtenkes i fortolkningen av hvordan møtet mellom barnets kropp og de fysiske omgivelserne ble opplevd og erfart« (Schrumpf, 2012, s. 262).

Hun fremhæver ligefrem det materielle som *den tredje vending* i barndomshistorien (efter henholdsvis den socialhistoriske vending i 1970'erne og den kulturelle vending i 1980-90'erne). Materialitet bliver således – sammen med krop – analysekategorier, der kan fortælle noget nyt om børn og barndom – og bliver ligeledes i en *LegeKunst*-sammenhæng et børnekulturelt anliggende. Herværende artikel skal således være et forskningsbidrag til at forstå og placere materialitet som aktør, der går i samklang med børn, musikere og pædagoger og influerer på de lege og æstetiske processer, der udspiller sig. Yderligere er artiklen et bidrag til at reflektere over, hvordan bevidste greb og rammesætning af rum og materialitet får betydning for pædagogiske praksisser med leg, kunst og æstetik.

I min egen forskning (se Blomgren, 2021; Blomgren, 2022; Blume & Blomgren, 2022) har jeg hidtil knyttet materialitet til legeremedier og råstof for leg med henvisning til teorier om børnekultur (Mouritsen, 1996), leg (Skovbjerg, 2021) og æstetik (Griffero, 2014) og primært med afsæt i hermeneutiske, fænomenologiske og filosofiske tilgange (Gadamer, 2007; Jørgensen, 2018; Gross, 2002). I denne artikel træder jeg nye stier og lader mig inspirere af international forskning indenfor kunst, æstetik og leg, som beskæftiger sig med børns møder med og optagethed af materialer (Hovik & Henning, 2019; Mustola, 2018; Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017; Rautio, 2013; Schulte, 2019; Waterhouse, 2021). Med dette bevæger jeg mig ud i at tænke og analysere med forståelser, teorier og tilgange, der fremhæver materialers aktørskab og resonans. Dermed udfordrer jeg mit gængse forskerblik, som plejer at tage afsæt i børn og deres relationer og gøre med andre børn eller voksne, og med et teoriapparat, der trækker på æstetik, pædagogik og leg. Det betyder, at jeg skifter fokus fra at observere børn og voksne til at observere, hvordan de engagerer sig og optages af »... *more-than-human things*« (Semenec, 2021, s. 75), altså hvordan materialer virker og taler tilbage til børn og voksne (Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017, s. 3). Hermed tager jeg ikke udgangspunkt i børn og voksne som centrum og privilegeret position for analysen, men i materialitetens kraft som i form af lyd, legepladsens legetøj og musikinstrumenter netop indgår symmetrisk og således går i samklang med, vibrerer og indvirker på børn og voksnes handlinger og leg (jf Hultman & Lenz Taguchi, 2010; Toft, 2021). Herigennem udvider jeg mine forståelser og

peger på nye koblinger og indsigter, som kan bidrage til eksisterende fortællinger om barndom og børneliv i feltet leg, kunst og æstetik og pædagogik. Et børneliv, der ikke tager afsæt i børnecentrering (Spyrou, 2019), men er spændt ud i et net mellem materialitet og sted også i pædagogiske praksisser (jf. Melhuus og Nordtømme, 2022). På baggrund af ovenstående, stiller jeg følgende forskningsspørgsmål:

Hvordan kan inddragelse af materialitet som fremtrædende analysekategori bidrage til forståelser af materialitetens betydning i LegeKunstprocesser med jazzmusikere, børn og pædagoger på legepladsen som eksempel?

Alle navne på kunstnere, børn og pædagoger, der optræder i artiklen, er opdigtede.

En kakofoni af lyd og leg på legepladsen: Materialitet som sammenviklede processer

Afsættet for denne artikels analyser er, at materialitet og materialer er sammenviklede processer og møder med lyd, musik, legepladsens legesager og musikere, børn og pædagoger. Dette knytter blandt andet an til posthumanistiske og nymaterialistiske teorier og til begreber som vibrationer og resonans.

Legepladsen med dens materialitet og forskellige legearealer i daginstitutionsregi er kulturhistorisk set et sted, der rummer forestillinger om den gode og frie leg og det gode børneliv (de Coninck-Smith, 2022). På herværende legeplads er der robuste materialer i form af sandkasse med sandlegetøj, bradepande og stegepande, der ligger henslængt som en permanent del af legepladsens remedier sammen med den store grønne skraldespand. Herudover henter pædagogerne denne dag store plastikklodser sat på pinde. Musikerne er gæster på legepladsen, og de medbringer deres instrumenter (tromme, kontrabas og saxofon) og de lyde, sange og musik, som de frembringer via stemme og instrumenter. Der er med andre ord en kakofoni af materialitet, der ikke blot byder sig til, men opstår og er sammenviklede praksisser (Spyrou, 2019). Sammenviklinger, på engelsk *entangled* eller *entanglement*, afstedkommer fra blandt andet Karen Barad (2007) og skal forstås som dynamiske processer, der opstår gennem intra-aktioner:

»Individuals do not pre-exist their interactions; rather, individuals emerge through and as a part of their entangled intra-relating« (Barad, 2007, ix).

Citatet markerer et radikalt skifte fra at forstå individer, som nogle der *er*, til at individer *bliver til*, og hvor dette sker gennem intra-aktioner, som ifølge Barad sker *»... within and as a part of«* materialitet (Barad, 2007, s. 89). Her er materialitet ikke en ting eller et objekt, men et begreb, der knytter an til processer, handlinger og gøren, der opstår i øjeblikket mellem såvel menneskelige som ikke-menneskelige faktorer og aktører (jf. Melhuus & Nordtømme, 2022, s. 15). Således tillægges både humane og ikke-humane materialiteter kraft og aktørstatus (Barad 2007), og hvor begge parter på en og samme tid er skabte og skabende, produceret og producerende (Huf & Kluge, 2021, s. 5). At noget viser sig gennem sammenviklede intra-aktioner sker ikke på baggrund af forudbestemthed eller som udslag af årsag-virkning, men gennem en åben og processuel væren og gøren. Dette ontologiske udgangspunkt medfører et skifte fra at forstå mennesker som suveræne aktører til, at mange arter og enheder er

aktører og påvirker mennesker til at handle og gøre. At der er noget uden for mennesket, der påvirker og sætter handlinger i gang. De-centreringen af mennesket skal ikke forstås som en de-humanisering eller en afvisning af humanismen og tilhørende ideer, men tilbyder en forståelse, som tænker mennesket forbundet og sidestillet med verden dvs. sammenhørende med natur, dyr, ting, objekter og materialer (Domanska, 2020).

I en pædagogisk kontekst med børn, hvor det handler om æstetiske-kunstneriske processer og leg, bidrager ovenstående afsæt til en forståelse af materialer som aktive og deltagende og som skabere af »*productive moments*« (Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017, s.3). I forlængelse heraf har den svenske pædagogikforsker Hillevi Lenz Taguchi længe fremført lignende pointer med henvisning til Reggio Emilia tilgangen, hvor materialer er aktivt påvirkende og agerer den tredje pædagog (Lenz Taguchi, 2000, 2015, Åberg & Lenz Taguchi, 2007). I et eksempel, hvor et barn leger med sand i sandkassen, fremhæves, hvordan barn og sand frembringer hinanden og legen og således »...*come into play*« (Hultman & Lenz Taguchi, 2010, s. 530). Dette knytter velbegrundet an til legepladsens materialitet i form af bradepande, plastikskovle og -klodser med tilhørende lange stænger og sandet i sandkassen, men hvad med lyd, musik og musikinstrumenter som materialitetsmøder? Ifølge den amerikanske forsker Walter S. Gershon er lyd materialitet og en form for resonans, der kan sætte affektbaserede vibrationer i gang:

»Sounds are a form of resonance and can therefore be understood as a kind of vibrational affect. My use of sound is here meant as a large umbrella that encompasses all sound possibilities including talk, music, and noise and I seek to make no valuation of either one over the other. (...) Sounds resonates in our bodies. They do so not only in our ears but also as something that is felt« (Gershon, 2013, s. 13).

Udsagnet ovenfor genlyder med Barad og de allerede fremlagte pointer hentet fra det posthumane og ny-materialistiske afsæt, men kan med fordel suppleres med Hartmut Rosas sociologiske, fænomenologiske og filosofiske afsæt vedrørende materialitet og resonans (Rosa, 2021). Ifølge Rosa frembringer tingene os, da tingene synger, taler og tiltaler os, iagttager os og skaber resonans:

»Ifølge ordets latinske betydning er resonans umiddelbart et akustisk fænomen, for resonare betyder at genlyde, at tone. ... Med henblik på en teori om forholdet til verden beskriver resonans dernæst en modus af væren-i-verden, dvs. en specifik art af træden-i-forhold mellem subjekt og verden ... Som kernemoment kan man da isolere den idé, at forholdets to entiteter i et svingningsdueligt medie (eller resonansrum) gensidigt berører hinanden sådan, at de kan begribes som besvarende hinanden, men på samme tid også som talende med deres egen stemme, altså som 'tilbage-lydende'« (Rosa, 2021, s. 192).

Ifølge Rosa er resonans netop vibrationer mellem individet og verden på flere planer, således at både lyd, musik og ting vibrerer og besvarer. Rosa peger endvidere på, at erfaringer med resonans især kan opstå i mødet med materialer, der rummer en gådefuldhed, som et subjekt fornemmer er væsentligt at undersøge nærmere – en fornemmelse af »...*at der er mere at komme efter*« (Rosa i Rosa & Endres, 2017, s. 109). Fx er materiel resonans dvs. resonans

til fysiske enheder, når en fysisk genstand taler til os og berører os på et eksistentielt plan. Rosa peger endvidere på, at ting yder modstand og overrasker og undertiden viser sig som »...*genstridigt materiale (som), lader sig aldrig fuldstændig beherske, beregne og forudse*« (Rosa, 2021, s. 271). I interviewet med trommeslageren i artiklens start, pendulerer han mellem henholdsvis at tillægge trommen agens (den er aggressiv og tilsiger nogen til at slå), og at den er et værktøj, som børnene kan lave lyd med ved at tromme. Trommen har altså egen stemme og agens, der sætter i gang, men har samtidigt en stemme, der skal sættes i gang – i dette tilfælde af musikerne og børnene, hvilket analyserne senere i artiklen vil undersøge. Tænker vi videre med en posthuman tilgang, kunne denne stemme også sættes i gang af andre de-humane materialer.

Med afsæt i de fremlagte teorier er mit sigte i artiklen at undersøge, hvad materialitet er og kan i en børnekulturel og pædagogisk sammenhæng og desuden »...løsrive materialiteten fra forestillinger om passive, mekanistiske eller guddommelige instanser« (Bennet, 2021, s. 17). Således undersøger jeg, hvordan materialernes og materialitetens kraft virker ind på og former legen i særlige retninger, og hvilke refleksioner vedrørende pædagogiske praksisser med leg, kunst og kultur det kan afstedkomme.

Videoptagelser: At skabe og fastholde visuelle og auditive praksisser

Videoptagelser og øjebliksfoto fra samme udgør artiklens empiriske grundlag, som dog ikke er skabt ud fra en intention om at undersøge materialiteten. Da jeg var på feltarbejde og videofilmede, var jeg rettet mod samspillet mellem børn-børn og børns samspil og interaktioner med musikerne og pædagogerne, og jeg havde ikke materialitetsteorier som inspirationskilde eller baggrundsbevidsthed. Jeg var ikke direkte deltagende i legen, men havde videokameraet i hånden og filmede, hvor jeg fornemmede at noget var på færde, eller hvor jeg bare tænkte, at noget kunne ske. Der var tale om sensitive fornemmelser, opmærksomhed og kreativitet (Jørgensen, 2015; 2018). Da jeg genbesøgte videosekvenserne et år senere (dvs. efter de første analyser, som er publiceret andetsteds), fik jeg utilsigtet øje for materialiteten. Med en nysgerrighed besluttede jeg mig for ikke som vanligt at tage udgangspunkt i mennesker som centrum og privilegeret position for analysen, men i hvordan materialitetens kraft i form af lyd, legepladsens legetøj og musikinstrumenter netop indgår på lige vilkår med og således går i samklang med, vibrerer og indvirker på børn og voksnes handlinger og leg (jf Hultman & Lenz Taguchi, 2010; Toft, 2021).

Med videokameraet på feltarbejde skaber jeg empiri, der på én og samme gang fastholder det audio-visuelle, der optræder i situationen. Ofte bliver videokamera og -optagelser i forskningsøjemed kategoriseret som en visuel tilgang (Banks & Zeitlyn, 2015; Pink, 2021; Rose, 2016), men videoptagelsers særlige kvalitet som empiri skal findes i, at de indeholder både lyd- og billedkomponenter. Dermed giver de adgang til at gennemse mikro-processer med krop, placering, lyde, verbale og ikke-verbalsproglige dimensioner og materialitet på én og samme gang og i cirkulære bevægelser (Raudaskoski, 2020; Erickson, 2006). Videoptagelser er ikke mere objektive end nedskrevne feltnoter – de er styret af forskersubjektets blik og fornemmelser i det givne øjeblik (Harper, 2000; Lunde, 2021; Rasmussen, 2013; Rønholt, 2003). I et ny-materialistisk perspektiv intra-agerer videokameraet symmetrisk og sammenviklet med forsker, deltagere, sted og materialitet og er således en »*co-shaping actor*«, der medvirker til de handlinger, som finder sted, og det der filmes (Toft, 2021, s. 64).

Set i retrospektiv viser det sig, at kameraet og min forskerposition spiller ind og gør noget ved handlingerne – eksempelvis den dag, hvor jeg filmer, og en dreng stiller sig ved siden af mig og spørger: »Hvad er det?«. »Jeg filmer bare lidt«, svarer jeg. Så stiller han sig ind foran kameraet og stirrer direkte ind i det og begynder at lave fagter og bevægelser, hele tiden med kontakt til kameraet. Kameraet er altså ikke løsrevet fra sammenhængen, men en symmetrisk del af den, ligesom jeg som forsker er (jf Spyrou, 2018). Dette vender jeg tilbage til i analysen af skraldespanden og løven, der vibrerer.

I artiklen benytter jeg øjebliksbilleder hentet fra videosekvenserne, således at øjebliksbilleder og skriftliggørelsen af videooptagelser samples til vignetter, dvs. fortællinger, der centrerer praksisserne og materialiteten. De videooptagelser, der er gjort til genstand for analyse i denne artikel, er valgt ud på baggrund af flere forhold. For det første var videosekvenserne ladet med materialitet og lyd/musik og havde derfor et potentiale til at undersøge denne kraft nærmere. For det andet har de ikke tidligere været genstand for publiceringer og kaldte dermed på analyser med netop dette teoretiske fokus. For det tredje har jeg udvalgt sekvenser på baggrund af, hvor noget gjorde indtryk, overraskede og virkede anderledes – hvor noget kunne tviste mit blik på en anden måde end tidligere.

Øjebliksbillede 1: Jamsessionen ved og med skraldespanden, hvor Klaus indgår med sin store klods på pind

Den aggressive skraldespand

Videosekvensen, som jeg skal fremlægge og analysere i det følgende, har som optakt at trommeslageren starter en jamsession ved og med skraldespanden. Han finder hurtigt omkringliggende sandkasseskovle, og en anden musiker fisker spontant en stegepande og en bradepande op fra sandkassen. Han holder begge op for trommeslageren, så han skiftevis kan spille på dem og skraldespanden. De to øvrige musikere rykker nærmere og jammer med, og jeg filmer fra sidelinjen hele forløbet. Da en dreng, Klaus nærmer sig med en stor plastikklods sat på en pind og begynder at slå på skraldespanden, skaber de hurtigt plads

til ham og udtrykker samstemmende: »Sådan, fedt!« Da lydene efterhånden bliver mere og mere påtrængende, kommer flere børn til:

»En smeltesigel af lyde fra sax, bas, tromme og børn, der banker på skamler og skraldespand.

Ida slår med fluesmækker på skraldespanden.

Klaus kommer til med en stor klods på pind – han begynder også at slå på skraldespanden.

'Stortrommen ryger', siger en af musikerne og retter skraldespanden ind på plads.

Nu er der tre drenge, Klaus, Emil og Asger. De slår med hver sin klods.

Klikke dunke klaske.

Trommeslageren slår en vedvarende lyd på stegepanden.

Klikkeli-klik klikkeli-klik klikkeli-klik.

Det kører som et monotont og insisterende pulsspor i et godt stykke tid.

En klods ryger af Klaus' stang. Trommeslageren dukker sig. Klaus sætter den hurtigt på igen. Han trykker kraftigt til for at få pinden til at sidde fast i klodsens hul.

Endnu en dreng er kommet til. Han banker inde i skraldespanden.

Gung gung gung.

Han banker igen.

Klaus, Emil og Asger starter så med at slå efter tur i en konstant rytme – med stor kraft.

Gadagung gadagung gadagung.

En klods ryger af. Asger griner og sætter den hurtigt på.

De fortsætter rytmen, og en ny klods ryger af og svæver igennem luften.

Pædagogen, der sidder på kanten af sandkassen sammen med nogle andre børn siger:

'Stop! Det bliver for vildt nu'.

Den pædagogiske leder nærmer sig: 'Emil, stop – prøv at høre her, drenge, den her går i stykker (lægger hånd på skraldespanden), og den der (peger på hans klods og pind) – det bliver for vildt. Det var ikke meningen'.

Trommeslageren: 'Det var lidt vores skyld, for det var os, der begyndte at slå på ting...'

De taler videre, og seancen opløses.

Musikerne spiller easy jazz med deres instrumenter. Børnene dasker lidt omkring.

Nogle begynder at skubbe til sandet med klodserne«.

(Fra videooptagelse, september 2020).

Øjebliksbillede 2: En af drengene undersøger de lyde, der opstår ved at slå inde i skraldespanden

Øjebliksbillede 3: Klaus, Emil og Asger slår efter tur og skaber en repetitiv rytme – gadagung gadagung gadagung

I ovenstående sekvens er lydhandlinger og materialitet sammenviklet – entangled – med alt det, der også sker på legepladsen og mellem børn og musikere og mellem børn, musikere, pædagog og pædagogisk leder. Et lag i analysen omhandler, hvordan legepladsens materialer sætter ting og handlinger i gang og producerer spontane og æstetiske praksisser, dvs. tilsiger musikere og børn at gøre og undersøge og tone sig ind på hinanden (Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017). Tydeligvis er den store grønne skraldespand omdrejningspunktet for handlingerne. Med sin materialitet, form og fylde bliver den til en aggressiv stortromme, der

sætter kraftig og let aggressiv hamren i gang, først hos trommeslageren og så hos børnene (jf. trommeslagerens udsagn i interview bragt i starten af artiklen). Den inviterer til at slå på, og den frembringer forskellige lyde alt efter, *hvor* den slås på. Indeni eller udenpå, men altid *med* skraldespanden (Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017, s. 13). Dermed er den ikke et passivt objekt, men en genstand, der taler tilbage og skaber resonans og affekt og ægger trekløveret af drenge til at fortsætte (jf. Rosa, 2021). Således er flere materialiteter i gang – også de store plastikklodser og pinde, der har en vægt, længde og fylde, som får børnene til at svinge højt for at få kraft til at slå hårdt på spanden. Seancen som sådan har karakter af både *væren* og *tilblivelse*. At noget bliver til *in the making* (Kind, 2018, s. 9).

Ovenstående fører mig videre til næste lag i analysen, der tager afsæt i pædagogens og den pædagogiske leders verbale udtryk, om at det er for vildt, at noget kan gå i stykker, og at det ikke er meningen. Udtrykkene sender signaler om at stoppe og ikke ødelægge noget, men rummer måske også, at det vilde og de disharmoniske lyde er uvante og ikke tolereres. Måske korresponderer de vilde handlinger og disharmoniske og høje lyde og rytmer ikke med pædagogens og den pædagogiske leders opfattelse af, hvad den gode leg på legepladsen med musik er. I situationen tillægger de ikke de måske voldsomme handlinger og disharmoniske lyde værdi og udtryk for jam, spontanitet og improvisation, der er essensen af jazz og leg (Blume & Blomgren, 2022). Jazz-traditionen er musikerne fortrolige med og øvede i, og med børnene går de ind og forfølger det, der går og ind og virker – dvs. skaber resonans og affekt (Gershon, 2013; Rosa, 2021). Det spontane og vilde er ligeledes knyttet til den euforiske legestemning, hvor børn og musikere udforsker koderne for, hvad man kan gøre, og hvordan man kan opføre sig. Jamseancen rummer også den hengivne legestemning, hvor musikere og børn hengiver sig til de repetitive rytmer, og hvor det kører derudaf (Skovbjerg, 2021, s. 99).

Når pædagogen og den pædagogiske leder intervenserer, kan det skyldes en bekymring over, hvad det vilde kan føre til, og at nogen kan få en klods i hovedet – og deres opmærksomhed retter sig mod at passe på såvel børn som legepladsens og børnehavens genstande. Samme bekymring synes ikke at præge hverken musikere og børn i situationen. Tværtimod følger de netop jammets flow og rytmer – og hvor børnene øver sig at byde ind i den rytme, der er etableret, men også undersøger, hvilke veje de kan gå. De er med andre i legeordenen, som ikke altid er pæn og harmonisk, men hvor nogen og noget har betydning og bidrager til at fortsætte legen (Jørgensen, 2022). Dette korresponderer med jazzimprovisation, som handler om at høre rytmen og reagere på den med det samme, og hvor alle kan byde ind med noget (jf. interviewet med musikerne, oktober 2020).

Ved at tage afsæt i materialiteten og desammenviklinger handlingerne udgøres af, fremhæver analysen materialitetens kraft og indvirken på børns og voksnes gøren og verbaliseringer. Det bliver ligeledes tydeligt, hvordan handlingerne synliggør deres forskellige roller og optagetheder. Det kunne være interessant at se, om pædagogens og den pædagogiske leders tilgang og værdisætning ville være anderledes, hvis de – som ved andre tilfælde – selv var med i legen?

Øjebliksbillede 4: Ida og Lærke er vendt tilbage, og Lærke læner sig op ad stortrommen

Når skraldespanden og løven vibrerer og går i samklang

At børnene ikke er færdige med at undersøge stortrommen og dens materialitet, men fornemmer at der er mere at komme efter (jf. Rosa & Endres, 2017), viser sig, da Ida og dernæst Lærke vender tilbage til skraldespanden og genoptager musikken og rytmerne.

»Lærke læner sig op ad skraldespanden, mens hun banker let med skovlen.

Ida forlader seancen, og Lærke rykker over på hendes plads.

Hun fortsætter med at banke på skraldespanden, men skifter så til bradepanden, der ligger på skamlen.

Musikerne nærmer sig hende, og de jammer længe«.

(Fra videooptagelse, september 2020).

Jammet svinger mellem skraldespanden, alias stortrommen, musikerne og deres kontrabas og sax og trommeslageren, der trommer på skiftevis sin tamburin og på stortrommen. Der er også Lærke, der rytmer på bradepanden foran sig. De indgår og bidrager symmetrisk og intra-agerer med materialiteten og hinanden (Toft, 2021). De toner sig ind på hinanden, og ingen ved, hvornår det stopper, eller hvornår det reelt begyndte. Handlingen sker indefra (Sand et al., 2022), i en sensitiv samklang med skraldespanden og musikkens frekvens.

Mit blik i kameraet følger med på lidt afstand, men jeg bevæger mig helt tæt på og zoomer ind med linsen, da jeg får øje på plastikløven i skraldespanden. Den fanger mit blik, fordi dét, der sker, ser underligt og overraskende ud. Det er ligesom, at plastikløven bliver levende, idet den vibrerer i takt med skraldespandens svingninger. Svingningerne bliver til i trommeslagerens trommen på den. Eller var svingningerne der i forvejen? Løven danser og vibrerer.

Øjebliksbillede 5: Løven og skraldespanden i gensidige vibrationer

Ved at følge nedenstående link åbner video-sekvensen, hvor løven går i svingninger med skraldespanden. Her ses det, hvordan jeg forholdsvis længe dvæler ved den dansende og vibrerende løve og skraldespand og langsomt zoomer ud og får mere af konteksten med: Trommeslageren der står ved siden af og er i intra-aktion med både stortrommen og Lærke og de øvrige musikere og deres rytmer. Jeg intra-agerer selv med min dvælen med videokameraet, og måske medvirker jeg til, at jammet fortsætter?

[Videoklip med løven, der går i svingninger i og med skraldespanden](#)

Hvem der placerede løven, er uvist, men den insisterer på sit nærvær og er med-igangsætter af handlinger, der blot indirekte har en menneskelig indblanding. Det er som en kædereaktion. Både skraldespanden (stortrommen) og løven har stemmer og agens, der intra-agerer (jf. Barad, 2007; Pacini-Ketchabaw, Kind & Kocher, 2017). De sammenvikler og medvirker til jammet, men har samtidigt stemmer, der kan sættes i gang af Lærke og musikere. Hvis vi tænker videre med en posthuman optik, kan denne stemme også sættes i gang af andre non-humane enheder, hvilket taler for, at skraldespanden sætter vibrationer i gang i løven, men løven vibrerer også selv tilbage på skraldespanden. De besvarer hinanden (jf. Rosa, 2021). Hvem der er den reelle igangsætter er måske uklart, eller ikke vigtigt. Pointen er, at eksemplet viser den forbundethed og intra-aktion, der er central at forstå. At agens ikke er knyttet til nogen eller noget bestemt, men opstår (jf. Barad, 2007; Spyrou, 2019). Endvidere understreger det børn udspændt i et net af materialer og materialitet af non-humane og humane aktører, der påvirker og får handlinger til at ske. Her står børn ikke uden for disse, men er indrullet og med-aktør. Desuden peger det på, at materialitetens kraft og betydning direkte linker til børns tænkning og fantasi. At løven bliver levende, var der umiddelbart ingen børn, der så – heller ikke Lærke – men selve handlingen kunne nemt samstemme med børns fantasi, hvor legeremedier bliver levende og taler med egen stemme og krop.

Øjebliksbillede 6: Jam med skraldespand, løve, Lærke, og musiker med håndholdt tamburin

Afsluttende refleksioner – materialitetens kraft i børnekulturelle og pædagogiske kontekster

I artiklen har jeg eksemplificeret en *LegeKunst*-proces med musikere og materialitet på legepladsen som kultur med og af børn og fremanalyseret, hvordan materialitet er symmetrisk aktør sammen med børn og kunstnere, og hvor de går i samklang og sammenviklinger med hinanden. Jeg viser, hvordan materialiteten bliver medspiller eller ligefrem katalysator for den legekultur, der opstår som et cross-over af jam, rytmer og vild leg indeholdende legestemninger og spontanitet. En af analyserne peger på, at den vilde leg og de høje og ofte disharmoniske lyde og rytmer i situationen enten ikke korresponderer med pædagogers værdisætning og forståelse af leg eller skaber en bekymring for, om noget går i stykker, eller at nogen slår sig. Uanset, leder det til, at legen bliver stoppet. Det maner til refleksion over vilkår for leg i *LegeKunst*-projekter, der udspiller sig i pædagogiske institutioner og tilhørende matrikler. For hvad kan inddrages, og hvilke legepraksisser handlinger accepteres, og hvordan bringer henholdsvis pædagoger og kunstnere – her musikere – det forhold i spil uden at devaluere hinandens forskellige afsæt og bevæggrunde? I *LegeKunst*-forløb som jeg har fulgt og læst om (Hammershøj, 2022), er materialitet som analysekategori og inddragelse af materialitetsteorier ikke fremtrædende², men der er i højere grad opmærksomhed på pædagogers og kunstners relationer til børn og deres respektive roller, deltagelse og fagligheder. En aktionsmodel med materialitet som kodeord og afsæt vil kunne fremhæve materialiteten som aktør og således udfordre såvel kunstnere og pædagoger til først at tage afsæt i materialitet og ikke i respektive relationer til hinanden og børnene. Dette – og herværende artikel – kan måske inspirere til nye praksisser med leg og materialitet, både fremover i *Legekunst*-lignende projekter eller i daginstitutionsprojekter, som initieres af pædagoger selv.

Et spørgsmål, der melder sig her fra er, hvordan den materielle vending får betydning og konsekvenser for forskning i barndom og børnekultur? Artiklens fremlagte teorier vedrørende

materialitet som kraft og agens, der virker tilbage og taler til mennesket, rummer et syn på børn, der bliver til, og hvor børnekulturen ligeledes bliver til i en smeltedigel af non-humane og humane kræfter. Når materialitet påvirker og spiller ind med egne stemmer og tilsiger både børn og voksne til at gøre og handle – som et ontologisk vilkår – er der tale om et andet greb end kultur for, med og af børn med dens producerende mennesker alene. Det jeg problematiserer er, at kultur for, med og af børn sætter mennesker forrest som producerende af kultur (Mouritsen, 1996), og hvor materialitet mere eller mindre optræder som en baggrundsfigur, som børn og voksne gør noget med. Hvis materialitet skal indgå som aktør på lige fod med humane aktører som voksne og børn, kræver det måske en reformulering af de kendte kategorier. Et forsigtig bud kunne være i retning af *børnekultur in the making*. Uanset er det centralt, at pædagoger, kunstnere og kunstformidlere, der har med børn at gøre i æstetiske kontekster, indregner materialiteten som en igangsætter eller i det mindste en medspiller.

Noter

1. <https://legekunst.nu/wp-content/uploads/LegeKunst-AktionsI%C3%A6ringsmodel-med-Kernebegreber-web.jpg>
2. Her skiller Hanne Kusk sig ud, idet hun i sit ph.d.-projekt og artikler har afsat i nymaterialisme og intra-aktioner (se fx Kusk, 2022).

Referencer

- Banks, M., & Zeitlyn, D. (2015). *Visual methods in social science*. SAGE.
- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Bennett, J. (2021). *Levende materialitet. Tingenes politiske økologi*. Forlaget Mindspace.
- Blomgren, H. (2021). Play Pockets in Kindergarten – on Framing Blurred Practices with Art, Pedagogy, and Play. I: H. Park & C.M. Schulte (red.), *Visual Arts with Young Children: Pedagogy, Practice, and Learning*, s. 100-110. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Blomgren, H. (2022). *Let's Hide it!* Unfolding Play and Peer Culture in a Danish Prep Class. *BUKS – Tidsskriftet for Børne- og Ungdomskultur*, 66, s. 1-14.
- Blume, M. & Blomgren, H. (2022). Jazz i børnehaven. I: L. Geer Hammershøj (red.), *Legekunst. Leg, dannelse, kunst og kultur i dagtilbud*, s. 181-198. Samfundslitteratur.
- de Coninck-Smith, N. (2022). *Skrammellegepladsen*. Aarhus Universitetsforlag.
- Domanska, E. (2020). Hinsides antropocentrisme i historiske studier. *Ny Jord Tidsskrift for naturkritik*, (5), s. 428-434.
- Erickson, F. (2006). Definition and Analysis of Data from Videotape: Some Research Procedures and Their Rationales. I: J. L. Green, G. Camilli & P. B. Elmore (red.), *Handbook of Complementary Methods in Education Research*, s. 177-192. Wallington: The American Educational Research Association/Manwah: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers.
- Gershon, W. S. (2013). Vibrational Affect: Sound Theory and Practice in Qualitative Research. *Cultural Studies ↔ Critical Methodologies*, 13(4), s. 257-262.
<https://doi.org.10.1177/1532708613488067>
- Griffero, T. (2014). *Atmospheres: Aesthetics of emotional spaces*. Ashgate.

- Gross, S. W. (2002). The neglected programme of aesthetics. *British Journal of Aesthetics*, 42(4), s. 403-414. <https://doi.org/10.1093/bjaesthetics/42.4.403>
- Hammershøj, L. G. (red.) (2022). *LegeKunst. Leg, dannelse, kunst og kultur i dagtilbud*. Samfundslitteratur.
- Harper, D. (2000). Reimagining visual methods. Galileo to Neuromancer. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (red.), *Handbook of Qualitative Research*, s. 717-732. SAGE Publications.
- Hovik, L. & Henning, A. H. (2019). Lydhørt samspill, *DRAMA – Nordisk dramapedagogisk tidsskrift*, (1), s. 28-35. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-4310-2019-01-07>
- Huf, C. & Kluge, M. (2021): Being (with) batman – entangled research relations in ethnographic research in early childhood education and care. *Ethnography and Education*, s. 1-15. <https://doi.org/10.1080/17457823.2021.1903961>
- Hultman, K. & Lenz Taguchi, H. (2010). Challenging anthropocentric analysis of visual data: a relational materialist methodological approach to educational research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, (23:5), s. 525-542. <https://doi.org/10.1080/09518398.2010.500628>
- Jørgensen, D. (2015). *Nærvær og eftertanke: Mit pædagogiske laboratorium*. Forlaget Wunderbuch.
- Jørgensen, D. (2018). The philosophy of imagination. I: T. Zittun & V. Glaveanu (red.), *Handbook of imagination and culture*, s. 19-45. Oxford University Press.
- Jørgensen, H. H. (2022). Codesign for udvikling af pædagogisk legepraksis i skolen: »Hvorfor leger de andre ikke med mig?«. Ph.d.-afhandling, Designskolen Kolding.
- Kind, S. (2018). Collective Improvisations: The Emergence of the Early Childhood Studio as an Event-Full Place. I: C. M. Schulte & C. M. Thompson (red.), *Communities of Practice: Art, Play, and Aesthetics in Early Childhood*, s. 5-22. Springer.
- Kusk, H. (2022). Skabende fællesskaber omkring materialer. I: L. G. Hammershøj (red.), *LegeKunst. Leg, dannelse, kunst og kultur i dagtilbud*, s. 199-218. Samfundslitteratur.
- Lenz Taguchi, H. (2000). *Dokumentation som pædagogisk refleksion – erfaringer fra det svenske Reggio Emilia-institut og fra Reggio Emilia*. Dafolo Forlag.
- Lenz Taguchi, H. (2011). Investigating Learning, Participation and Becoming in Early Childhood Practices with a Relational Materialist Approach. *Global Studies of Childhood*, 1(1), s. 36- 50. <http://doi:10.2304/gsch.2011.1.1.36>
- Lenz Taguchi, H. (2014). New Materialisms and Play. I: E. Brooker, S. Edwards & M. Blaise (red.), *The Sage Handbook on Play and Learning in Early Childhood*, s. 79-90. Sage Publications. <https://dx.doi.org/10.4135/9781473907850.n8>
- Lenz Taguchi, H. (2015). *Hvorfor pedagogisk dokumentasjon?* Universitetsforlaget.
- Lunde, M. E. (2021). Ringer i vann. I: Elle, Ø. & Nyhus, M. R. (red.), *Kunstmøter og estetiske processer med de yngste barna (0-3 år)*, s. 119-133. Fagbokforlaget.
- Melhuus, E. C. & Nordtømme, S. (2022). *Mellom steder, rom og materialer. Teoretiske utforskninger i barnehagen*. Fagbokforlaget.
- Mouritsen, F. (1996): Børnekultur – legekultur. Introduktion. I: F. Mouritsen: *Legekultur. Essays om børnekultur. Leg og fortælling*, s. 9-32. Syddansk Universitetsforlag.
- Mouritsen, F. (2002). Child culture: Play culture. I: F. Mouritsen & J. Qvortrup (red.), *Childhood and children's culture*, s. 14-42. University Press of Southern Denmark.

- Moxnes, A. R., Bjelkerud, A. W., Gulpinar, T., Lafton, T., Myrvold, H. B. & Odegard, N. (2021). Lydkomposisjoner fra en småbarnsavdeling. I: Ø. Elle & M. R. Nyhus (red.), *Kunstmøter og estetiske prosesser med de yngste barna (0-3 år)*, s. 81-100. Fagbokforlaget.
- Mustola, M. (2018). Children's Play and Art Practices with Agentic Objects. I: C. M. Schulte & C. M. Thompson (red.), *Communities of Practice: Art, Play, and Aesthetics in Early Childhood*, s. 117-132. Springer International Publishing AG.
- Pacini-Ketchabaw, V., Kind, S. & Kocher, L. L. M. (2017). *Encounters With Materials in Early Childhood Education*. Routledge.
- Pink, S. (2021). *Doing visual ethnography*. SAGE.
- Raudaskoski, P. (2020). Observationsmetoder (herunder videoobservation). I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder. En grundbog*, s. 117-136. Hans Reitzels Forlag.
- Rautio (2013). Children who carry stones in their pockets: on autotelic material practices in everyday life, *Children's Geographies*, s. 1-15.
<http://dx.doi.org/10.1080/14733285.2013.812278>
- Rosa, H. (2021). *Resonans. En sociologi om forholdet til verden*. Eksistensen.
- Rosa, H. & Endres, W. (2017). *Resonanspædagogik. Når det knitrer i klasseværelset*. Hans Reitzels Forlag.
- Rose, G. (2016). *Visual Methodologies. An Introduction to Researching with Visual Materials*. SAGE Publications Ltd.
- Rønholt, H. (2003). Didaktiske irritationer. I: H. Rønholt, S. E. Holgersen, K. Fink-Jensen & A. M. Nielsen (red.), *Video i pædagogisk forskning – krop og udtryk i bevægelse*, s. 106-153. Forlaget Hovedland.
- Sand, A. L., Jensen, J. O. Skovbjerg, H. M., Jørgensen H. H., Jørgensen, J. H. og Lieberoth, A. (2022). Når børn fælles skaber – om børns materialiserede samvær i leg, *BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur* (66/38), s. 55-71.
- Schulte, C. M. (2019) Wild Encounters: A More-Than-Human Approach to Children's Drawing, *Studies in Art Education*, (60:2), s. 92-102,
<https://doi.org/10.1080/00393541.2019.1600223>
- Schrumpf, E. (2012). En tredje vending i barndomshistorien? fra struktur til kultur og materialitet, *Historisk tidsskrift*, (91), s. 251-278. Universitetsforlaget.
- Semenec, P. (2021). Earthworks in the School Playground. Cultivating an »arts of attentiveness« with children's (art)making practices. I: H. Park & C. M. Schulte (red.), *Visuel Arts With Young Children*, s. 73-84. Routledge.
- Skovbjerg, H. M. (2021). *On Play*. Samfundslitteratur.
- Spyrou, S. (2018). *Disclosing Childhoods: Research and Knowledge Production for a Critical Childhood Studies*. Palgrave Macmillan.
- Spyrou, S. (2019). An Ontological Turn for Childhood Studies? *Children and Society*, (33), s. 316-323.
- Toft, H. (2016). Børnekultur. I: F.B. Olsen (red.), *Pædagogiske miljøer og aktiviteter. Grundfaglighed på pædagoguddannelsen*, s. 201-233. Frydenlund.
- Toft, H. (2021). Connected play as intra-action. Doing CupSong with YouTube. I: M. Alasuutari, M. Mustola & N. Rutanen (red.), *Exploring Materiality in Childhood. Body, Relations and Space*, s. 55-72. Routledge.

Waterhouse, A-H. L. (2021). *Materialpoetiske øyeblikk En a-r-t-ografisk studie av små barns eksperimentelle materialprosesser i barnehagen*. Doktorgradsavhandling nr. 100, Universitetet i Sørøst-Norge Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2007). *Lytningens pædagogik. Etik og demokrati i pædagogisk arbejde*. Kroghs Forlag.

Forfatterbiografi

Henriette Blomgren (f. 1969), ph.d. og lektor, er ansat i VIA University College (DK), Pædagoguddannelsen Aarhus. Hun har en stor interesse i æstetik og pædagogik, børns perspektiver, børns legekultur, feltarbejde, aktionsforskning og visuelle metoder. I 2019 forsvarede hun på Syddansk Universitet sin ph.d.-afhandling, der undersøger æstetiske processer i dagtilbud og samarbejdet mellem pædagoger og kunstnere. Aktuelt, undersøger hun leg og æstetiske processer i projekt LegeKunst. Desuden deltager hun i VIAs forskningsprogram B-trit (Børns trivsel på tværs), hvor hun forsker i børns trivsel som et situeret fænomen knyttet til deltagelse i leg og æstetiske processer. I denne sammenhæng er hun for tiden optaget af drama-pædagogik i skolens specialklasser i samarbejde med Børnekulturhuset i Aarhus, Teatret Filuren og Aarhus Kommune. Henriette har bl.a. publiceret i International Journal of Education and the Arts og Educational Action Research.

